

Sygn. akt I ACa 481/19

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 czerwca 2020 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie następującym:

Przewodniczący: Sędzia Beata Kozłowska (spr.)

Sędziowie: Dorota Markiewicz

del. Anna Strączyńska

Protokolant: Konrad Stanilewicz

po rozpoznaniu w dniu 24 czerwca 2020 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa M. B.

przeciwko (...) Towarzystwo (...) spółki akcyjnej z siedzibą w W.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 4 kwietnia 2019 r., sygn. akt I C 1052/18

I. oddala apelację;

II. zasądza od (...) Towarzystwa (...) spółki akcyjnej z siedzibą w W. na rzecz M. B. kwotę 4.050 zł (cztery tysiące pięćdziesiąt złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Anna Strączyńska Beata Kozłowska Dorota Markiewicz

Sygn. akt I ACa 481/19

UZASADNIENIE

Powódka M. B. skierowała przeciwko (...) Towarzystwu (...) spółce akcyjnej z siedzibą w W. pozew o zapłatę kwoty 150 000 złotych, wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 15 grudnia 2016 roku do dnia zapłaty, tytułem przewidzianego w umowie ubezpieczenia na życie z dnia 26 stycznia 2016 r. świadczenia na wypadek śmierci ubezpieczonego – męża powódki, J. B..

W uzasadnieniu powódka podniosła, że jej mąż J. B. w styczniu 2016 r. zawarł umowę ubezpieczenia na życie z pozwanym, która obejmowała m.in. ryzyko śmierci ubezpieczonego. J. B. zmarł 31 października 2016 r. w wyniku zawału serca. Ubezpieczyciel odmówił wypłaty świadczenia, powołując się na art. 17 ust. 3 (...), a także na art. 805 i 814 k.c. Powódka podniosła, że nie zachodzą przesłanki z art. 814 § 3 k.c., bowiem umowa ubezpieczenia nie przewidywała ustania odpowiedzialności ubezpieczyciela w razie niezapłacenia raty składki, a pozwany nie wezwał ubezpieczającego do zapłaty składki z zagrożeniem, że brak zapłaty w terminie 7 dni od dnia otrzymania wezwania spowoduje ustanie

odpowiedzialności. Podniosła też, że art. 17 ust. 3 (...) jest sprzeczny z art. 814 § 3 k.c. Powódka stwierdziła, że pismo pozwanego z dnia 5 października 2016 r. nie spełnia wymogów z art. 814 § 3 k.c. i nigdy nie zostało doręczone ubezpieczonemu J. B.. Powódka zapoznała się z tym pismem dopiero w 2017 roku. Oświadczyła, że wystąpiła do pozwanego o zapłatę świadczenia ubezpieczeniowego w dniu 14 listopada 2016 r., a zatem należą się jej odsetki za opóźnienie od 31 dnia od zgłoszenia zdarzenia ubezpieczeniowego.

W dniu 3 lipca 2018 roku Sąd Okręgowy w Warszawie wydał nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym.

Pozwany (...) Towarzystwo (...) spółka akcyjna z siedzibą w W. wniósł sprzeciw od nakazu zapłaty, zaskarżając go w całości. Wniósł o oddalenie powództwa w całości i o zasądzenie od powódki na swoją rzecz kosztów procesu. Pozwany przyznał, że łączyła go z mężem powódki umowa terminowego ubezpieczenia na życie(...) ze stycznia 2016 r., w której wyznaczono datę początkową odpowiedzialności pozwanego na dzień 25 stycznia 2016 r. Podniósł, że zastosowanie przepisu art. 814 § 3 k.c. zostało wyłączone przez przepis szczególny art. 830 § 2 k.c., a także § 17 ust. 3 OWU i § 19 ust. 2 OWU. Wskazał, że nawet gdyby znalazł zastosowanie art. 814 § 3 k.c., to pozwany podjął określone przez ten przepis działania w związku z nieopłaceniem składek ubezpieczeniowych. Zdarzenie losowe w postaci śmierci ubezpieczonego nastąpiło w dniu 31 października 2016 roku, po ustaniu odpowiedzialności ubezpieczonego.

Wyrokiem z dnia 4 kwietnia 2019 r. Sąd Okręgowy w Warszawie:

I. zasądził od (...) Towarzystwa (...) spółki akcyjnej z siedzibą w W. na rzecz M. B. kwotę 150 000 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 15 grudnia 2016 r. do dnia zapłaty;

II. zasądził od (...) Towarzystwa (...) spółki akcyjnej z siedzibą w W. na rzecz M. B. kwotę 7417 zł tytułem zwrotu kosztów procesu, w tym 5400 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego;

III. nakazał ściągnąć na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Warszawie od (...) Towarzystwa (...) spółki akcyjnej z siedzibą w W. kwotę 5 500 zł tytułem niewiszczonej części opłaty od pozwu.

Swe rozstrzygnięcie Sąd Okręgowy oparł na następujących ustaleniach faktycznych i następujących ocenach prawnych:

J. B. w dniu 26 stycznia 2016 r. zawarł z (...) Towarzystwem (...) spółką akcyjną z siedzibą w W. umowę terminowego ubezpieczenia na życie (...) ((...)), numer polisy: (...), na podstawie „Ogólnych warunków terminowego ubezpieczenia na życie (...).

Jednym ze zdarzeń objętych ubezpieczeniem była śmierć J. B.. Świadczenie ubezpieczeniowe z tytułu tego ryzyka zostało określone na kwotę 150 000 zł, podlegającej wypłaceniu żonie ubezpieczonego M. B..

Ubezpieczający/ubezpieczony J. B. zobowiązał się do comiesięcznego opłacania składki w łącznej wysokości 158, 31 zł. Umowa została zawarta na czas określony 5 lat.

W art. 17 ust. 3 OWU zastrzeżono, że ubezpieczyciel nie ponosi odpowiedzialności i nie wypłaci świadczenia, jeżeli ubezpieczający nie opłaci składki całkowitej w terminie 60 dni poczynając od dnia następnego po terminie płatności i zdarzenie ubezpieczeniowe zajdzie po upływie ww. terminu.

W art. 19 ust. 2 OWU postanowiono, że umowa główna zostaje rozwiązana, po uprzednim wezwaniu do zapłaty, po upływie 90 dni od dnia, w którym nie została opłacona pierwsza zaległa składka całkowita.

W art. 23 ust. 4 OWU postanowiono, że ubezpieczyciel przesyła korespondencję w formie pisemnej lub innej uzgodnionej formie na ostatni adres korespondencyjny podany przez adresata korespondencji.

J. B. uiszczał należne składki ubezpieczeniowe do lipca 2016 roku. Nie zostały uiszczone składki płatne do 25 sierpnia 2016 roku i 25 września 2016 r.

W dniu 21 sierpnia 2016 r. zakład ubezpieczeń skierował do J. B. wiadomość e-mail, w której informował o zbliżającym się terminie płatności składki, upływającym w dniu 25 sierpnia 2016 r. W dniu 6 września 2016 r. zakład ubezpieczeń skierował do J. B. kolejną wiadomość e-mail, w której informował o nieotrzymaniu składki.

J. B. zmarł 31 października 2016 r.

W dniu 14 listopada 2016 roku M. B. zgłosiła (...) Towarzystwu (...) spółce akcyjnej z siedzibą w W. zdarzenie ubezpieczeniowe (śmierć męża) i przedstawiła wniosek o wypłatę świadczenia z umowy ubezpieczenia zawartej w styczniu 2016 roku.

Ubezpieczyciel odmówił wypłaty podnosząc, że zdarzenie ubezpieczeniowe nastąpiło w okresie zawieszenia ochrony ubezpieczeniowej, bowiem ubezpieczony nie opłacił składki, a w piśmie z dnia 5 października 2016 roku ubezpieczyciel wezwał ubezpieczonego do zapłaty zaległości.

Pismo z dnia 5 października 2016 roku, na które powołał się ubezpieczyciel odmawiając wypłaty świadczenia z umowy ubezpieczenia, nie zostało doręczone J. B..

Sąd Okręgowy wskazał, że dał wiarę zeznaniom powódki w całości, ponieważ były spontaniczne, szczegółowe i logiczne.

Sąd Okręgowy uznał powództwo za zasadne. Wskazał, że zgodnie z art. 805 § 1 i § 2 pkt 2 k.c. przez umowę ubezpieczenia ubezpieczyciel zobowiązuje się, w zakresie działalności swego przedsiębiorstwa, spełnić określone świadczenie w razie zajścia przewidzianego w umowie wypadku, a ubezpieczający zobowiązuje się zapłacić składkę. Świadczenie ubezpieczyciela polega w szczególności na zapłacie, przy ubezpieczeniu osobowym - umówionej sumy pieniężnej, renty lub innego świadczenia w razie zajścia przewidzianego w umowie wypadku w życiu osoby ubezpieczonej.

Zgodnie z art. 829 § 1 pkt 1 k.c. ubezpieczenie osobowe może w szczególności dotyczyć, przy ubezpieczeniu na życie - śmierci osoby ubezpieczonej lub dożycia przez nią oznaczonego wieku.

Umowa ubezpieczenia zawarta przez J. B. w styczniu 2016 r. obejmowała także ryzyko w postaci śmierci ubezpieczonego. Uposażoną z tego tytułu w postaci świadczenia w kwocie 150 000 zł była żona ubezpieczonego M. B.. W ocenie Sądu brak jest okoliczności wyłączających odpowiedzialność ubezpieczeniową pozwanego.

Zgodnie z art. 814 § 3 k.c. w razie opłacania składki w ratach niezapłacenie w terminie kolejnej raty składki może powodować ustanie odpowiedzialności ubezpieczyciela, tylko wtedy, gdy skutek taki przewidywała umowa lub ogólne warunki ubezpieczenia, a ubezpieczyciel po upływie terminu wezwał ubezpieczającego do zapłaty z zagrożeniem, że brak zapłaty w terminie 7 dni od dnia otrzymania wezwania spowoduje ustanie odpowiedzialności.

Zgodnie z art. 830 § 2 k.c. w braku odmiennego zastrzeżenia umowę uważa się za wypowiedzianą przez ubezpieczającego, jeżeli składka lub jej rata nie została zapłacona w terminie określonym w umowie lub ogólnych warunkach ubezpieczenia mimo uprzedniego wezwania do zapłaty w dodatkowym terminie określonym w ogólnych warunkach ubezpieczenia; w wezwaniu powinny być podane do wiadomości ubezpieczającego skutki niezapłacenia składki.

Zgodnie z art. 807 § 1 k.c. postanowienia ogólnych warunków ubezpieczenia lub postanowienia umowy ubezpieczenia sprzeczne z przepisami niniejszego tytułu są nieważne, chyba że dalsze przepisy przewidują wyjątki.

W świetle przytoczonych przepisów niezasadne jest odmowa zapłaty świadczenia ubezpieczeniowego na podstawie art. 17 ust. 3 OWU.

Wskazane postanowienie OWU nie stanowi „odmiennego zastrzeżenia” przewidzianego w art. 830 § 2 k.c. Przepis z art. 830 k.c. dotyczy wypowiedzenia umowy ubezpieczenia osobowego przez ubezpieczającego w sposób jednoznaczny (§ 1) oraz w sposób dorozumiany (§ 2), a zatem regulacja umowna, która mogłaby stanowić „odmienne zastrzeżenie” w rozumieniu § 2 tego przepisu musiałaby dotyczyć wypowiedzenia umowy ubezpieczenia. Tymczasem art. 17 ust. 3 OWU nie reguluje kwestii wypowiedzenia umowy ubezpieczenia, lecz ustanie ochrony ubezpieczeniowej w okresie od 61 do 90 dnia opóźnienia w zapłacie składki ubezpieczeniowej (rozwiązanie umowy ubezpieczenia uregulowane jest w art. 19 ust. 2 OWU, zgodnie z którym następuje ono z upływem 90 dni opóźnienia w zapłacie składki, po uprzednim wezwaniu do zapłaty składki).

W ocenie Sądu Okręgowego art. 17 ust. 3 OWU stanowi postać regulacji umownej, do której odwołuje się art. 814 § 3 k.c. Przepis ten uzależnia ustanie ochrony ubezpieczeniowej od:

- 1) niezapłacenie w terminie kolejnej raty składki
- 2) przewidzenia takiego skutku w umowie lub ogólnych warunkach ubezpieczenia,
- 3) wezwania przez ubezpieczyciela, po upływie terminu do zapłaty składki, do zapłaty z zagrożeniem, że brak zapłaty w terminie 7 dni od dnia otrzymania wezwania spowoduje ustanie odpowiedzialności.

Stwierdzić należy, że J. B. był obowiązany do zapłaty składki w ratach. Zgodnie z art. 813 § 1 i 2 k.c. składkę oblicza się za czas trwania odpowiedzialności ubezpieczyciela. W przypadku wygaśnięcia stosunku ubezpieczenia przed upływem okresu na jaki została zawarta umowa, ubezpieczającemu przysługuje zwrot składki za okres niewykorzystanej ochrony ubezpieczeniowej. Jeżeli nie umówiono się inaczej, składka powinna być zapłacona jednocześnie z zawarciem umowy ubezpieczenia, a jeżeli umowa doszła do skutku przed doręczeniem dokumentu ubezpieczenia – w ciągu czternastu dni od jego doręczenia. Skoro J. B. zawarł umowę na okres 5 lat i obowiązany był płacić składkę co miesiąc w kwocie 158,31 zł, to uznać należy, że składka obliczona za okres 5 lat ubezpieczenia, została podzielona na comiesięczne raty.

Niewątpliwie spełniona jest pierwsza z powyższych przesłanka, skoro J. B. nie opłacił składek, których termin zapłaty upływał 25 sierpnia i 25 września 2016 roku.

Spełniona jest też druga przesłanka, bowiem art. 17 ust. 3 przewiduje ustanie ochrony ubezpieczeniowej w razie niezapłacenia składki.

Nie spełniona została natomiast przesłanka 3., bowiem ubezpieczyciel nie wezwał J. B. do zapłaty zaległej składki w terminie 7 dni z zagrożeniem ustania odpowiedzialności ubezpieczeniowej.

Z zeznań powódki wynika, że nie zostało doręczone J. B. pismo z dnia 5 października 2016 r. Niezależnie od tej okoliczności, w piśmie tym brak jest wezwania do zapłaty zaległej składki w terminie 7 dni.

Wobec istotnego znaczenia ubezpieczenia na życie dla ubezpieczonego i beneficjenta świadczenia ubezpieczeniowego, a także wobec konieczności wykonania umowy przez ubezpieczyciela z należyłą starannością uwzględniającą zawodowy charakter tej działalności (art. 355 § 2 k.c.), na pozwanym ciążył obowiązek wykazania, że wykonał z należyłą starannością i skutecznie obowiązek wezwania ubezpieczonego do zapłaty zaległej składki z zagrożeniem ustania ochrony ubezpieczeniowej. Pozwany nie wykazał, iżby doręczył J. B. wezwanie do zapłaty składki, choć mógł podjąć próbę doręczenia takiego wezwania listem poleconym za potwierdzeniem odbioru lub w innej równoznacznej formie (np. za pośrednictwem firmy kurierskiej). Pozwany powinien też zastrzec 7-dniowy termin do zapłacenia zaległej składki z zagrożeniem ustania ochrony ubezpieczeniowej.

Tak art. 814 § 3 k.c., jaki i art. 830 § 2 k.c. przewidują szczegółowe i bezwzględnie obowiązujące wymogi w zakresie wzywania ubezpieczonego przez ubezpieczyciela do zapłaty zaległej składki, w szczególności wymagając zastrzeżenia terminu do zapłaty zaległej składki i zagrożenia określonym skutkiem nieopłacenia składki. Art. 17 ust. 3 OWU nie

przewiduje ani konieczności wezwania do zapłaty zaległej składki, ani określenia dodatkowego terminu do zapłaty składki, ani zagrożenia ustaniem ochrony ubezpieczeniowej. Art. 17 ust. 3 OWU ze względu na art. 807 k.c. nie może być zatem samodzielną podstawą ustania ochrony ubezpieczeniowej.

Mając na uwadze powyższe stwierdzić trzeba, że pozwany, wobec ziszczenia się ryzyka ubezpieczeniowego w postaci śmierci J. B., obowiązany jest zapłacić na rzecz M. B. kwotę 150 000 złotych.

Odsetki ustawowe za opóźnienie od przyznanej kwoty należne są na podstawie art. 481 § 1 i 2 k.c. za okres od 31 dnia po ogłoszenia szkody (art. 817 § 1 k.c.), tj. 15 grudnia 2016 r.

O kosztach procesu Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 98 k.p.c.

Na podstawie art. 113 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych przy uwzględnieniu zasady ponoszenia kosztów procesu, Sąd zasądził od pozwanego na rzecz Skarbu Państwa kwotę 5 500 zł tytułem częściowej opłaty od pozwu, od której powódka została zwolniona.

Apelację od tego wyroku wniósł pozwany.

Zaskarżając wyrok w całości zarzucił:

1. naruszenie przepisów prawa materialnego, to jest art. 830 § 2 k.c. i art. 814 § 3 k.c. poprzez ich wadliwą wykładnię i w konsekwencji zastosowanie art. 814 § 3 KC do stanu faktycznego, w którym przepis ten nie ma zastosowania, i niezastosowanie art. 830 § 2 KC oraz niezastosowanie art. 17 ust. 3 Ogólnych warunków terminowego ubezpieczenia na życie o oznaczeniu...(dalej „OWU”) jako prawnie dopuszczalnego - przejawiające się przyjęciem, że:

a) na gruncie art. 830 § 2 k.c. możliwość poczynienia przez strony umowy odmiennego zastrzeżenia aniżeli norma zawarta w tym przepisie dotyczy wyłącznie wypowiedzenia takiej umowy, a nie dotyczy ustania odpowiedzialności ubezpieczyciela, jak też przyjęciem, że przypadki ustania odpowiedzialności ubezpieczyciela w umowie ubezpieczenia na życie w wyniku nieopłacenia składki regulowane są przez art. 814 § 3 k.c., co doprowadziło Sąd I instancji do wadliwego wniosku, że w stanie faktycznym sprawy zastosowanie miał art. 814 § 3 k.c., nie miał natomiast - jako niezgodny z tym przepisem - art. 17 ust. 3 OWU. Tymczasem prawidłowo wyłożony art. 830 § 2 KC dotyczy przypadku nieopłacenia składki w umowie ubezpieczenia na życie i w tym zakresie ma charakter przepisu szczególnego wobec art. 814 § 3 KC, wyłączając jego zastosowanie, a jednocześnie ma charakter względnie obowiązujący i tym samym dopuszcza odmiennie zastrzeżenie umowne co do skutków nieopłacenia składki, w tym zastrzeżenie takie jak przewidziane w art. 17 ust. 3 OWU, co skutkowało koniecznością zastosowania tego ostatniego; b) w ramach umowy zawartej pomiędzy J. B. (dalej „Ubezpieczony”), a Pozwanym przewidziano płatność składki w ratach, gdy tymczasem składka w ramach umowy nie była opłacana w ratach, co wyklucza stosowanie w stanie faktycznym art. 814 § 3 KC jako odwołującego się do opłacania składki w ratach, a tym samym skutkuje to zastosowaniem art. 17 ust. 3 OWU;

2. naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 233 § 1 KPC poprzez wadliwą ocenę dowodów - polegającą na przyjęciu, że pozwany nie wezwał ubezpieczonego do zapłaty zaległej składki, gdy tymczasem pozwany takie wezwanie do ubezpieczonego skutecznie wystosował.

Mając na uwadze powyższe pozwany wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie kosztów postępowania.

Powódka w odpowiedzi na apelację wniosła o oddalenie apelacji pozwanego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja pozwanego nie zasługuje na uwzględnienie.

Pozwany w swej apelacji podniósł jeden zarzut naruszenia prawa procesowego, tj. wskazując na naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. zarzucił wadliwą ocenę dowodów i w konsekwencji wadliwe przyjęcie, że pozwany nie wezwał ubezpieczonego

do zapłaty zaległej składki, gdy tymczasem pozwany takie wezwanie do ubezpieczonego skutecznie wystosował. Zdaniem Sądu Apelacyjnego zarzut ten należy odczytać nie tyle jako zarzut wadliwej oceny dowodów, skoro pozwany nie wskazał, który konkretnie dowód został wadliwie oceniony, lecz jako zarzut poczynienia przez Sąd Okręgowy wadliwych ustaleń faktycznych.

Odnosząc się do tego zarzutu przede wszystkim wskazać należy, że ciężar dowodu doręczenia ubezpieczonemu pisma z dnia 5 października 2016 r. spoczywał na pozwanym. Pozwany tymczasem przedstawił jedynie wydruk ze swego wewnętrznego systemu potwierdzający wygenerowanie tego pisma. Zdaniem Sądu Apelacyjnego sam fakt wygenerowania pisma nie może prowadzić do domniemania faktycznego, że pismo to zostało wysłane, jak zdaje się oczekiwać pozwany. Pozwany co prawda twierdził, że u pozwanego funkcjonuje taki system generowania i wysyłki pism, że wszystkie pisma wygenerowane w systemie, a więc utworzone w tym systemie, są automatycznie wysyłane do ich adresatów, tym niemniej, pozwany nie przedstawił żadnych dowodów potwierdzających te twierdzenia. Tymczasem powódka już w toku postępowania pierwszoinstancyjnego wskazywała, że sam fakt wygenerowania pisma nie jest dowodem na jego wysłanie. Jeśli nawet zgodzić się z pozwanym, że powódka nie była adresatem pisma, więc jej twierdzenia o tym, że jej mąż nie otrzymał, mogą być poddane w wątpliwość, tym niemniej, wobec niewykazania przez pozwanego samego faktu wysłania pisma, a tym bardziej daty tej wysyłki, co ma istotne znaczenie z punktu widzenia biegu terminów, o czym będzie mowa w dalszej części uzasadnienia, ustalenie faktyczne, że pozwany nie wezwał ubezpieczonego do zapłaty zaległej składki, uznać należy za prawidłowe.

Pozostałe zarzuty podniesione w apelacji to zarzuty naruszenia prawa materialnego.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego nie można zgodzić się z podniesionym przez pozwanego zarzutem, że Sąd Okręgowy naruszył art. 814 § 3 k.c. poprzez jego wadliwą wykładnię i w konsekwencji zastosowanie tego przepisu przy ocenie istotnej w niniejszej sprawie kwestii - czy pozwany na podstawie umowy ubezpieczenia zawartej z mężem powódki, jest zobowiązany do wypłaty powódce świadczenia zastrzeżonego w tej umowie ubezpieczenia na wypadek śmierci ubezpieczonego. Zdaniem pozwanego Sąd Okręgowy winien był dokonać tej oceny li tylko na gruncie art. 830 § 2 k.c.

W ocenie Sądu Apelacyjnego przywoływane przez pozwanego przepisy, pomimo tego, że mogą rodzić zbliżone konsekwencje dla ubezpieczonego czy uposażonego, regulują dwie odmienne konsekwencje nieopłacenia raty składki ubezpieczeniowej. Art. 814 k.c. zakreśla ramy czasowe odpowiedzialności ubezpieczyciela, w tym art. 814 § 3 k.c. określa moment ustania odpowiedzialności ubezpieczyciela w przypadku nieopłacenia kolejnej raty składki. Z kolei art. 830 k.c. reguluje, generalnie rzecz ujmując, kwestię wypowiedzenia umowy ubezpieczenia osobowego. Istotny z punktu widzenia niniejszego sporu art. 830 § 2 k.c. stanowi, że w braku odmiennego zastrzeżenia umowę uważa się za wypowiedzianą przez ubezpieczającego, jeżeli składka lub jej rata nie została zapłacona w terminie określonym w umowie lub ogólnych warunkach ubezpieczenia mimo uprzedniego wezwania do zapłaty w dodatkowym terminie określonym w ogólnych warunkach ubezpieczenia; w wezwaniu powinny być podane do wiadomości ubezpieczającego skutki niezapłacenia składki.

Oś niniejszego sporu sprowadza się do oceny czy treść § 17 ust. 3 OWU określającego skutki nieopłacenia składki ustanawia regulację odmienną od tej wynikającej z przepisu art. 830 § 2 k.c., jak twierdzi pozwany, czy też reguluje ustanie odpowiedzialności ubezpieczyciela, o której mowa w art. 814 § 3 k.c. z uwagi na nieopłacenie składki.

Sąd Okręgowy nie podzielił poglądu pozwanego, uznając, że skoro art. 830 § 1 i 2 k.c. dotyczy wypowiedzenia umowy, to odmiennie zastrzeżenie, o którym mowa w art. 830 § 2 k.c. mogłoby dotyczyć tej właśnie kwestii, tj. wypowiedzenia umowy przez ubezpieczającego, tymczasem § 17 ust. 3 OWU reguluje ustanie ochrony ubezpieczeniowej, a więc zagadnienia uregulowanego w art. 814 § 3 k.c.

W ocenie Sądu Apelacyjnego stanowisko Sądu Okręgowego jest prawidłowe, aczkolwiek stanowisko dopuszczające w świetle art. 830 § 2 k.c. możliwość odmiennego zastrzeżenia przez strony umowy ubezpieczenia osobowego li tylko kwestii wypowiedzenia umowy przez ubezpieczającego, wydaje się zbyt rygorystyczne.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego przepis art. 830 § 2 k.c. nie ma znaczenia bezwzględnie, a więc strony mogą w umowie lub ogólnych warunkach ubezpieczenia inaczej uregulować skutki niezapłacenia składki przez ubezpieczającego, przyjmując np. że niezapłacenie składki nie spowoduje automatycznie rozwiązania umowy na skutek wypowiedzenia umowy przez ubezpieczającego. Strony mają zatem możliwość uregulowania skutków nieopłacenia składki w terminie, tym niemniej, swoboda ta nie ma charakteru nieograniczonego. Nie ma bowiem racji pozwany twierdząc, że art. 830 § 2 k.c. dopuszcza wyłączenie stosowania art. 814 § 3 k.c. Zdaniem Sądu Apelacyjnego poprzez odmienne zastrzeżenia strony umowy ubezpieczenia nie mogą doprowadzić do uchylenia czy obejścia regulacji bezwzględnie obowiązujących, czy też mających charakter semiimperatywny, tj. takich regulacji, które mają na celu ochronę słabszej strony stosunku prawnego wynikającego z umowy ubezpieczenia, a taką niewątpliwie w przypadku ubezpieczeń jest ubezpieczający, w szczególności nie będący przedsiębiorcą. Taki semiimperatywny charakter, zdaniem Sądu Apelacyjnego, ma właśnie przepis art. 814 § 3 k.c. Przepis ten stanowi, że w razie opłacania składki w ratach, niezapłacenie w terminie kolejnej raty składki może powodować ustanie odpowiedzialności ubezpieczyciela, tylko wtedy, gdy skutek taki przewidywała umowa lub ogólne warunki ubezpieczenia, a ubezpieczyciel po upływie terminu wezwał ubezpieczającego do zapłaty z zagrożeniem, że brak zapłaty w terminie 7 dni od dnia otrzymania wezwania spowoduje ustanie odpowiedzialności.

Z treści tego przepisu wynika jednoznacznie, że co do zasady ustanie odpowiedzialności ubezpieczyciela wchodzi w grę jedynie wówczas, gdy skutek taki przewidywała umowa lub ogólne warunki ubezpieczenia. Ten warunek jest spełniony, bowiem mówi o tym § 17 ust. 3 OWU. Nie jest to jednakże warunek jedyny. Aby bowiem mogło dojść do ustania odpowiedzialności ubezpieczyciela z powodu nieopłacenia raty składki, muszą być dochowane przewidziane w tym przepisie akty staranności ubezpieczyciela, tj. ubezpieczyciel po upływie terminu winien wezwać ubezpieczającego do zapłaty z zagrożeniem, że brak zapłaty w terminie 7 dni od dnia otrzymania wezwania spowoduje ustanie odpowiedzialności.

Ustanie odpowiedzialności powiązane zostało z bezskutecznym upływem terminu 7 dni od dnia otrzymania wezwania przez ubezpieczającego. Koniecznym jest zatem nie tylko wykazanie skierowania do ubezpieczonego stosownego wezwania, ale i wykazanie, w jakiej konkretnie dacie to wezwanie zostało otrzymane przez ubezpieczonego. Jak zostało wyżej wskazane, tych okoliczności pozwany ubezpieczyciel w niniejszym postępowaniu nie wykazał. Budowanie przez pozwanego domniemań co do daty otrzymania pisma przez ubezpieczonego, opartych na doświadczeniach z doręczaniem przesyłek, nie jest w tym przypadku uzasadnione.

Nie ma przy tym racji pozwany wskazując, że dotychczasowe orzecznictwo potwierdza dopuszczalność postanowienia umownego przewidującego wygaśnięcie ochrony ubezpieczeniowej bez dodatkowego wezwania ubezpieczającego do zapłaty zaległej składki. Po pierwsze, pozwany odwołał się jedynie do jednego orzeczenia – wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie - Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 6 kwietnia 2009 r. o sygn. XVII AmA 18/08. Po drugie, pozwany odwołuje się do fragmentu uzasadnienia tego wyroku, a nie jego sentencji. Po drugie, wyrok ten, jak słusznie podnosiła powódka w toku postępowania, dotyczy oceny postanowień ogólnych warunków umowy ubezpieczenia z punktu widzenia zbiorowych interesów konsumentów z uwagi na nieuregulowanie w tych o.w.u. obowiązków informacyjnych. Kwestia relacji art. 830 § 2 k.c. i art. 814 § 3 k.c. w tej sprawie nie była przedmiotem oceny sądu. Zatem, wbrew oczekiwaniom pozwanego, wyrok z dnia 6 kwietnia 2009 r. nie może być traktowany jako potwierdzenie trafności stanowiska pozwanego zaprezentowanego w niniejszej sprawie.

Reasumując, na tle art. 814 § 3 k.c. brak jest podstaw do uznania, że doszło do ustania odpowiedzialności ubezpieczyciela. Pozwany bowiem nie przeprowadził skutecznie wymaganej przez ten przepis procedury ostrzegawczej.

W ocenie Sądu Apelacyjnego nie ma również racji pozwany podnosząc, że art. 814 § 3 k.c. nie może mieć w tej sprawie zastosowania, bowiem składka ubezpieczeniowa nie była opłacana w ratach.

W ocenie Sądu Apelacyjnego zwrot „opłacanie składki w ratach” użyty w art. 814 § 3 k.c. dotyczy typowych sytuacji okresowego opłacania części składki, której wysokość jest ustalona w umowie ubezpieczenia za cały okres ubezpieczenia, ale i takich sytuacji, gdy składka jest uiszczana periodycznie, czyli w pewnych odstępach czasowych

- bez odniesienia do wysokości składki za cały okres ubezpieczenia, jak było w przypadku ubezpieczenia, którego spór dotyczy. Przyjęcie interpretacji zwrotu „opłacanie składki w ratach” zaproponowanej przez pozwanego, jako obejmującego li tylko opłacanie części składki, której wysokość jest ustalona w umowie ubezpieczenia za cały okres ubezpieczenia, oznaczałoby, że oprócz składki opłacanej jednorazowo i w ratach rozumianych jako części składki z góry ustalonej w umowie, istniałaby trzecia kategoria składek - uiszczanych okresowo czy inaczej mówiąc periodycznie bez odniesienia do wysokości całości składki z góry ustalonej w umowie, a umowy przewidujące tę formę opłacania składek byłyby wyłączone spod działania tych przepisów, które mówią o opłacaniu składek w ratach, które często mają na celu ochronę ubezpieczonego. Trudno przypisać taką intencję racjonalnemu ustawodawcy, zwłaszcza gdy nie zdecydował się on na przyjęcie ustawowej definicji „składki opłacanej w ratach”.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Apelacyjny w oparciu o art. 385 k.c. oddalił apelację pozwanego, jako bezzasadną.

W oparciu o art. 98 k.p.c. Sąd Apelacyjny zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwotę 4 050 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego. Kwota ta obejmuje wynagrodzenie pełnomocnika powódki ustalone w oparciu o § 2 pkt 6 i § 10 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. 2015, poz. 1800 z późn. zm.).

Anna Strączyńska Beata Kozłowska Dorota Markiewicz